

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقدی اجتماعی - فرهنگی بر سند الگوی
اسلامی- ایرانی پیشرفت

محمد علی محمدی قره قانی

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت
اجتماعی

مبانی توحیدی و خداشناسی

مبانی جهان شناختی

- مبانی جهان شناختی در امتداد و در جهت و تصریح و تأکید مبانی توحیدی است و جنبه های مادی زندگی بشری تحت لوای معنویت و نگرش روحانی به محاق رفته است.
- یکی از موانع توسعه در ایران تاکنون همین افراط و تفریط ها در برنامه ریزی و تدوین اسناد توسعه بوده که در زمان پهلوی تأکید بیش از حد به مدرنیته و جهان مادی انسان گذاشته شد و اکنون هم در واقع در حد زیادی انکار و یا به محاق بردن جنبه های مادی زندگی بشری و تأکید بیش از ضرورت بر جنبیه های معنوی و روحانی است.
- یعنی انسان و عقل و نیاز مادی آن در قالب یک رویکرد فلسفی- استعلایی محدود شده است

مبانی انسان شناختی

- مبانی توحیدی و خداشناسی و جهان شناسی به شدت بر مبانی انسان شناسی هم سایه افکنده چنانکه گویی ما با انسانی در جامعه خود هستیم که سراسر در پی معنویت و آخرت است.
- این نوع شناخت بسیار ذهنی و مبتنی بر برداشتهای عقیدتی است که می تواند از واقعیت های اجتماعی پیش رو به شدت فاصله داشته و برنامه توسعه را با مشکل مواجه کند.
- شش پاراگراف تعریف در بخش انسان شناختی آورده شده که در 5 پاراگراف باز رویکردها و جهت گیری های عقیدتی و دینی را تاکید می کند و فقط در بخش اندکی از پاراگراف ششم اشاره اندکی به نیازهایی چون دادرسی عادلانه و حق تعیین سرنوشت فردی و جمعی را یادآور می شود اما دوباره تاکید بر معنویت و الهیات است
- در سند توسعه که باید به برنامه ختم و در نهایت اجرا شود که نمی شود اینهمه از واقعیت های اجتماعی و انسان و نیازهایش دور بود و شعار داد!
- تصور این حقیر آن است که اگر شهید بهشتی می خواست سند الگوی توسعه اسلامی بنویسد، قطعاً چنین محتوایی نداشت!

آرمان ها

- این سند توسعه اقتصادی، مادی و تکنولوژیک هم هست که یکی بعد از آرمان های آن سعادت دنیوی، رفع نیازهای مادی و اولیه انسان و رفع فقر و استثمار است. اما متأسفانه این جنبه از زندگی انسان در این سند بسیار خفیف و خوار انگاشته شده!
- بعد از این که بسیاری از مفاهیم متعالی زندگی بشری را ردیف می کند، در آن انتها هم اشاره ای به فراوانی نعمت و کفاف همگانی دارد که همین اشارات هم باز قابل تأویل به معنویت است

افق 1450

- این فراز از سند هم بسیار به دور از واقعیت های جهانی و مناسبات بین الملل تنظیم شده است.
- وقتی سبک زندگی ایرانی و خانواده آن به شدت تحت تأثیر فرایند جهانی شدن بوده و علی رغم حساسیت نظام اسلامی نسبت به آن و صرف هزینه های مادی و معنوی فراوان موفق به حفظ موازین اخلاقی و عرفی مؤکد در نظام اسلامی نشده، چگونه است که در 50 سال آینده همه معضلات حل شده و در تراز بالای معیارهای ج. ا. ا عمل خواهد کرد؟
- قبول که اسناد توسعه مبرا از آرمان گرایی نیست و نباید باشد، اما مورد قبول نیست که این آرمان گرایی بسیار ذهنی و غیر عملی و در تضاد با واقعیت ها و جریان های اجتماعی جهانی و تاریخی باشد.
- در 50 سال آینده، بر اساس شواهد موجود، جهان معنا و زیست جهان انسان دچار تحولات شگرفی خواهد بود. مباحث معرفت شناختی و پدیدارشناختی جدیدی از افق ها نمایان خواهد شد که قطعاً با افق موجود در هم آمیخته به تعبیر گادامر در هم تنیدگی افق ها اتفاق خواهد افتاد که دیگر ظهور این آرمان در افق 1450 ما بسیار بعید خواهد بود...

تدابیر

- در بند اول تدابیر، بر «هماهنگی با نیازهای زمان بر پایه اجتهاد پیوسته و پویا» تأکید شده که اگر این بند را مبنا قرار دهیم، آن آرمانها و این افق، باید منطبق بر تدبیر موصوف تفسیر شود.
- در واقع برای تحقق سند، رفع تزام تدبیر نشده است. تزام بین الملل، تهدیدهای بیرونی و ضعف های درونی که یک برنامه استراتژیک معمولاً به آن می پردازد
- به عنوان مثال: در بند 4 تدابیر « اوج بخشیدن به نقش محوری مسجد در رشد معنوی و فرهنگی، اصلاح و بالندگی روابط اجتماعی و انسانی و همدلی و همبستگی...» آورده شده است.
- در مدت اخیر 30 و 40 ساله، علی رغم تلاش های وافر مادی و تربیتی و وعظ و خطابه و هزینه، سال به سال بر اساس یافته های تحقیقات موجود، این نقش کاهش یافته است. چگونه بعد از 45 سال به یکباره همه موانع و چالش ها رفع شده و مسیر تاریخ یا تحولات اجتماعی معکوس می شود؟

با تشکر از حسن توجه شما